

1. קטין,
2. המוקד להגנת הפרט
3. האגודה לזכויות האזרח בישראל

כולם על-ידי ב"כ עוה"ד אליהו אברם ו/או נטע זיו ו/או דן יקיר ו/או דנה אלכסנדר ו/או יהודה בן-דזור ו/או הדס תגרי ו/או בקי כהן קשת ו/או חסן ג'בארין ו/או רינת קיטאי, שמענם להמצאת כתבי בי-דין הוא האגודה לזכויות האזרח בישראל, רח' קרן היסוד 29ב, ת.ד. 8273, ירושלים 91082, טל': 02-243984, פקס: 02-248910.

העותרים

נגד

מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון
מפקדת פיקוד מרכז, צה"ל

המשיב

עתירה לצו הביאס קורפוס ולצו על תנאי

- א. מוגשת בזה עתירה למתן צו הביאס קורפוס, המופנה אל המשיב, והמורה לו להביא בפני בית משפט נכבד זה את העותר 1 - אשר מקום הימצאו אינו ידוע לבני משפחתו, אך הוא ככל הנראה מוחזק במעצר על ידי המשיב - וזאת על מנת לשחררו.
- ב. כמו-כן מוגשת בזה עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיב, והמורה לו לבוא וליתן טעם:
  1. מדוע לא יורה, כי הודעה על דבר מעצרו ומקום הימצאו של עצור, שנעצר מכוח תחיקת הבטחון באזור יהודה ושומרון (להלן: האזור), תימסר באמצעות הטלפון לאדם הקרוב לעצור, וזאת בכל מקרה שבו קיים מספר טלפון, אשר דרכו ניתן למסור ידיעה לאדם הקרוב לעצור;
  2. מדוע לא ינהיג המשיב סידורים יעילים, אשר בכוחם להבטיח, כי הודעה כאמור לעיל תימסר ללא שיהוי במסירה אישית לאדם הקרוב לעצור, וזאת כאשר לא ניתן למסור הודעה באמצעות הטלפון;
  3. מדוע לא יורה המשיב, כי לא ייכלא אדם שנעצר מכוח תחיקת הבטחון באזור במתקן כליאה לפני שמסר האחראי על המעצר או על החקירה הודעה כאמור לעיל, בין בהודעה טלפונית ובין במסירה אישית;

4. מדוע לא יורה המשיב, כי תימסר ללא שיהוי הודעה כאמור לעיל באמצעות הטלפון גם לעורך דין שהעצור נקב בשמו;
5. מדוע לא ימנה המשיב רשות מוסמכת לאיתור עצורים ומדוע לא יחייב אותה להודיע לעותרים 2 ו-3 וכן ולעורכי דין, על דבר מעצרו ומקום החזקתו של כל עצור שנעצר מכוח תחיקת הבטחון באזור, יהא מקום כליאתו אשר יהא, וזאת בתוך פרק זמן סביר שלא יעלה על ארבע שעות ממועד הפנייה של העותרים או של עורך הדין לרשות, בעניינו של אותו עצור.

ואלה נימוקי העתירה:

1. עניינה של עתירה זו הוא כישלונם המתמשך של המשיב ורשויות הבטחון הפועלות מטעמו למסור לבני משפחותיהם של עצורים הודעה על עצם המעצר ומקום החזקתו של העצור. החובה למסור הודעה ללא שיהוי לקרובו של אדם שנעצר היא חובה הקבועה בתחיקת הבטחון באזור. אין עוררין על חשיבותה. אף על פי כן המשיב אינו מקיים את חובתו זו, והוא נמנע מלתקן את הליקויים היסודיים שבהסדרים הקיימים עליהם מתריעים העותרים 2 ו-3 בפני רשויות צה"ל זה עשרה חדשים. כתוצאה מכך נעלמים עצורים מעיני בני משפחותיהם, אשר אינם מצליחים במשך תקופות ארוכות לברר מה עלה בגורלם, אם נעצרו ואם לאו, והיכן הם מוחזקים.
- המקרה של העותר 1, קטין שנעלם לאחר שנלקח מביתו על ידי חיילי צה"ל, והוא בחזקת נעדר זה ארבעה ימים, מבלי שניתן לאתרו ולהעמיד לו סניגור להגנתו, הוא מקרה המייצג עשרות מקרים דומים מידי חודש.

2. העותר 1, תפיסתו והיעלמו

- א. העותר 1, , הוא קטין, תושב חברון, יליד 28.4.78, העוסק בצורפות בחנות התכשיטים של משפחתו. הוא מתגורר בבית הוריו, בשכונת נמרה.
- ב. בתאריך 26.10.95, בשעה 01:30 לפנות בוקר, נכנסו לבית חיילים, בליווי אדם בלבוש אזרחי שהציג את עצמו בשם קפטן ג'אודה. אחיו של העותר 1, היה נוכח באותה עת. לאחר הוצאת הגברים מהבית, קפטן ג'אודה דרש להעיר את הצעיר באחים, הוא העותר 1, ולהוציאו מהבית. כשיצא העותר מהבית, וחיילים הורו לו להחזיק את ידיו מאחורי ראשו, הוא שאל אותם למה הם צועקים. בתגובה לדבריו, כעשרה חיילים היכו אותו בחוזקה ובעטו בו בכל חלקי גופו במשך כשבע דקות. כשהתמוטט העותר על הרצפה, הבחינו החיילים שהוא ככל הנראה התעלף, והם שפכו עליו מים. לאחר מכן הסיעו החיילים את העותר 1 מהמקום בכלי רכב צבאי, כשהוא כפות בידיו ולובש פיג'מה ונעלי בית בלבד.

- החיילים וקפטן ג'אודה לא הודיעו בנוכחות הוריו של העותר 1 ואחיו אם הם עוצרים אותו אם לאו, אם יש עילת מעצר ומהי, לאן יקחוהו והיכן יוחזק.
- בני משפחתו של העותר 1 חוששים שהוא נפגע בפניו ובקדמת גופו ממכות החיילים.
- ג. בבית משפחתו של העותר 1 ובחנות של המשפחה יש טלפונים במצב תקין שמספריהם ידועים לו היטב. איש לא התקשר למשפחה על מנת להודיע על מעצרו של העותר 1 ומקום הימצאו. עד למועד הגשת עתירה זו, לא נמסרה בדרך אחרת להורי העותר או לבן משפחה אחר כל ידיעה בדבר מעצרו ומקום הימצאו.
- ד. במשך שלושה ימים, מ-26.10.95 עד 28.10.95, חיפש האח את העותר 1 במתקן ההשהייה שבקרבת בניין המימשל בחברון. החיילים בשער אמרו לו לשאול במשטרה, ובתחנת המשטרה הורו לו השוטרים לברר אצל החיילים במתקן ההשהייה. בשובו למתקן ההשהייה אמר לו חייל, כי העותר 1 אינו נמצא שם, אבל הוא הוסיף, כי אדם המובא למתקן על ידי השב"כ - לא יודעים עליו דבר.
- ה. בבוקר 29.10.95, התקשר למשרדי העותר 2 וביקש סיוע באיתורו של אחיו, העותר 1. עד למועד הגשת עתירה זו לא הצליחו עובדי העותר 2 לאתר את העותר 1, כפי שיפורט בסעיף 6 להלן.
- ו. אח אחר של העותר 1, ניגש ביום 29.10.95 בשעה 15:00 למנהל האזרחי בחברון ובדק את רשימות העצורים התלויות שם. שמו של העותר 1 לא נכלל בהן.
- תצהירו של אחיו של העותר 1, המאמת את העובדות הנ"ל, מצורף לעתירה ומסומן ע/1.
3. מקרה של היעלמות קטין במשך שישה ימים
- העותר 1 מייצג מקרים רבים דומים. להלן השתלשלות העניינים לגבי נער שגם בשמו עמדו העותרים לעתור בעתירה זו, עד שהוא אותר ביום 30.10.95, שישה ימים לאחר שנלקח מביתו, וזאת בטרם הוגשה העתירה.
- א. הוא קטין, יליד 15.9.78, ותושב חברון. הוא מעולם לא נעצר ולא נשפט בעבר. הוא עובד לפרנסתו בהרכבת שטיחים ווילונות. הוא מתגורר בבית הוריו,
- 1
- ב. בליל 24.10.95, בשעה 23:30, נלקח מבית הוריו על ידי חיילי צה"ל ובליווי אדם בלבוש אזרחי שהזדהה כקפטן ארז. הוריו של ואחיו, היו נוכחים בעת תפיסתו. החיילים וקפטן ארז לא הודיעו בנוכחות הוריו של אם הם עוצרים את בנם אם לאו, אם יש עילת מעצר ומהי, לאן יקחוהו והיכן יוחזק.
- ג. בחנות אחיו של שבחברון ובביתה של אחותו המתגוררת ליד הוריו נמצאים טלפונים במצב תקין שמספריהם ידועים היטב לי. איש לא התקשר לאחיו או לאחותו של על מנת להודיע לבני המשפחה על מעצרו ומקום החזקתו. שמו של הנער לא נכלל ברשימות העצורים במינהל האזרחי, אותם בדק האח.

ד. בתאריך 27.10.95, בשעה 10:00, התקשר אחיו של לעותר 2 וביקש את עזרתו באיתור אחיו. עובדי העותר 2 התקשרו מיד למרכז השליטה לכלואים בפיקוד מרכז ומסרו את פרטי הנער, וכן חיפשו אותו דרך שב"ס והמטה הארצי של המשטרה. תשובה התקבלה ממרכז השליטה רק ביום 30.10.95, לפיה הוא מוחזק במתקן כליאה של צה"ל בדהריה.

תצהירו של אחיו של הנער, המאמת את העובדות הנ"ל, מצורף לעתירה ומסומן ע/2.

4. העותר 2 ופעילותו לאיתור עצורים

א. העותר 2, המוקד להגנת הפרט, הוא עמותה, המסייעת לתושבי האזור ממשרדיו שבמזרח ירושלים. בין מטרותיו לסייע לאנשים שזכויותיהם קופחו על ידי רשויות המדינה, ובמיוחד לאלה הזקוקים לעזרה בהעברת תלונותיהם לרשויות אלה, וכן להגן על זכויותיהם.

ב. מאז שנוסד בשנת 1989, מטפל העותר 2 בזרם הולך וגובר של בקשות מתושבי האזור לאתר את בני משפחותיהם, שנעצרו או נעלמו ולא נודע דבר מהמשיב על מקום הימצאם. גם עורכי דין פרטיים וארגונים אחרים - ביניהם העותרת 3 - פונים לעותר 2 בבקשות לאתר עבורם עצורים מן האזור, וזאת לאור התמחותו של העותר 2 בנושא, ובזכות הסדרים מיוחדים שנקבעו בינו לבין רשויות צה"ל, המפורטים בסעיף 5 להלן.

ג. מידי שבוע מקבל העותר 2 עשרות פניות מתושבי השטחים המבקשים את עזרתו לאתר את קרובי משפחותיהם שנעצרו או שנעלמו. בקשות אלו לאיתור עצורים מהוות החלק הארי של הפניות שבטיפולו של העותר 2. מספרן הכולל של בקשות לאיתור גדל אף הוא מידי שנה, ועלה על אלף פניות לאיתור עצורים תושבי האזור במחצית הראשונה של 1995. ד. רובן ככולן של הפניות לאיתור מוגשות לעותר 2 למעלה מיממה לאחר מועד המעצר, ובדרך כלל ימים אחדים לאחר מועד המעצר או ההיעלמות. אף על פי כן אין רשויות צה"ל מספקות, במרבית המקרים, תשובה לאתר לשאלת העותר 2 לגבי מעצרו ומקום החזקתו של אדם. על כן כרוכות במאמציו של העותר 2 פניות חוזרות ונישנות לרשויות צה"ל ולרשויות אחרות וכן למתקני כליאה עד לאיתורו של העצור.

ה. בהשקעת משאביו וכוח אדם לאתר עצורים שלא נודע מקום הימצאם, ובמסירת ידיעה לבני משפחה בדבר מעצרו ומקום החזקתם במעצר לאחר האיתור, ממלא העותר 2 חובה המוטלת בדין על המשיב. פעולתו של העותר 2 בתחום זה נדרשת אך ורק בשל הימנעותו של המשיב לקיים את חובתו הקבועה בתחיקת הבטחון.

5. ההסדר של גישה בלעדית של העותר 2 למרכז השליטה לענייני עצורים בפיקוד מרכז

א. לאור התפקיד הנחוץ שממלא העותר 2 עבור המערכת הצבאית, ולצורך מתן מענה לבעיה הדחופה של אלפי תושבי השטחים, אשר אינם מקבלים הודעה בדבר מעצרו של

קרוביהם, נקבע הסדר בין העותר 2 ובין מפקד מרכז השליטה לעניין עצורים שבפיקוד מרכז (להלן: מרכז השליטה), הפועל מטעמו של המשיב.

ב. פרטי ההסדר באים לידי ביטוי בחלופת מכתבים בין העותר 2 לבין מפקד מרכז השליטה מתאריך 11.11.93 ו-15.11.93. לפי ההסדר, עובדי מרכז השליטה אמורים לספק תשובות ברורות לשאלות של עובדי העותר 2 לגבי הימצאותו של אדם כעצור במערכת הצבאית, או העברתו למערכת כליאה אחרת, אבל אין מרכז השליטה נושא באחריות למסירת מידע לגבי אדם במערכת אחרת. תשובות היו אמורות להינתן, על פי הסדר זה, באותו יום בו פונה העותר 2 למרכז השליטה בבקשה לאתר אדם.

ג. הגישה הטלפונית הישירה למידע שבמרכז השליטה ניתנת לעובדי העותר 2 בלבד.

6. נסיגותיו של העותר 2 לאתר את העותר 1

א. בתאריך 29.10.95, בשעה 10:15, פנה עובד של העותר 3 למרכז השליטה בפיקוד מרכז ומסר את פרטיו וזמן תפיסתו של העותר 2 לחייל של מרכז השליטה. בשעה 10:40 הוא פנה למרכז המידע של שירות בתי-הסוהר, ובשעה 11:20 למטה הארצי של משטרת ישראל. כל הגופים מסרו כי העותר 1 אינו רשום כמוחזק אצלם.

ב. עד למועד הגשת העתירה, למעלה מיממה אחרי פנייתו למרכז השליטה, טרם קיבל העותר 2 תשובה נוספת ממרכז השליטה, למרות שבנסיבות העניין סבור העותר 2 כי העותר 1 מוחזק במתקן כליאה של צה"ל באזור.

7. העותרת 3

א. העותרת 3, האגודה לזכויות האזרח בישראל (להלן: העותרת), היא עמותה שמטרתה קידום, שמירה והגנה על זכויות האדם במדינת ישראל ובאזורים הניתנים לשליטתה.

ב. בעבר טיפלה העותרת בעשרות בקשות מבני משפחה לאתר את קרוביהם הנמצאים במעצר. בשנים האחרונות, לנוכח הגישה הבלעדית למרכז השליטה בפיקוד מרכז הניתנת לעותר 2, פונה העותרת לעזרתו של העותר 2 לשם איתור עצורים.

ג. בבג"צ 670/89 עודה ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון ואח', פ"ד מג (4) 515, עתרה העותרת לבית משפט נכבד זה, ביחד עם בני משפחה של עצורים שלא נודע על מקום הימצאם, וביקשה לחייב את המשיב למסור הודעה על מעצרו של כל אדם שיעצור. בעקבות הגשת העתירה הנהיג המשיב הוראות נוהל חדשות למתן הודעה לקרובי העצורים, ושיטה זו התקבלה על דעת כבוד בית המשפט. אולם נקבע (בעמ' 522), כי "אם יתברר כעבור זמן, שהדברים לא מצאו את תיקונם ופתרונם הנאות, והנסיבות תצדקנה זאת, פתוחה תהיה הדלת להגשת עתירה חדשה, על-פי הנסיבות שתהיינה אותה שעה".

ליקויים בישומם של הנהלים הקיימים למתן הודעה וחוסר התאמתם למציאות

8. במשך חצי השנה האחרונה בדקה העותרת 3 את מידת ישומם של נהלי המשיב למתן הודעה, ואת יעילותם של נהלים אלה בהבאת ידיעה למשפחת העצור הלכה למעשה. הבדיקות העיקריות נערכו בנפות שונות של המינהל האזרחי על ידי הרכז לענייני שטחים של העותרת בתאריכים 23.4.95, 30.4.95, 1.5.95, 2.5.95, 31.5.95, 11.6.95, 15.6.95, 11.9.95, ו-20.9.95. במקביל נערכו בדיקות אצל בני משפחה של עצורים באשר לשאלה, אם הם קיבלו גלוייה או הודעה אחרת בדבר מקום הימצאו של העציר. המימצאים העיקריים מפורטים בסעיפים 10 עד 12 להלן. תצהירו של מר עאטף מועדי, הרכז לענייני שטחים של העותרת, המאמת מימצאים אלה, מצורף לעתירה ומסומן ע/3.

9. גלויות

א. על פי נהלי המשיב, כל עצור אמור לקבל גלוייה בעת קליטתו במעצר, לכתוב בגלוייה בעצמו לבני משפחתו על מעצרו ומקום הימצאו, והגלוייה נשלחת על ידי מתקן הכליאה בדואר רגיל למענה.

ב. בכל המקרים שנבדקו, פרט לאחד, בני המשפחה לא קיבלו גלוייה מן העצור, וזאת גם לאחר שעברו שלושה שבועות ממועד המעצר עד למועד הבדיקה. מבין אחד-עשר מקרים שנבדקו בתאריך 8.6.95, רק משפחה אחת דיווחה על קבלת גלוייה, אשר נשלחה יומיים לאחר מועד המעצר והגיעה לבני המשפחה ביום הארבעה-עשר למעצרו של העצור.

ג. במקרה אחד של עצור שנעצר מכוח הצו בדבר הוראות בטחון והוחזק במתקן כליאה משטרתי בישראל, הצהיר העצור כי הוא ביקש מיזמתו לשלוח גלוייה להוריו ובקשתו נדחתה.

תצהירו של העצור, זי פ מ צורף לעתירה ומסומן ע/4.

ד. בכל הטיפול של העותרים 2 ו-3 בסיוע לבני משפחה של עצורים, המתייחס לאלפי מקרים, לא ידוע לעותרים על מקרה אחד שבו הגיעה גלוייה מהעצור בפרק זמן של ימים אחדים. היות שעצורים מועברים במקרים רבים, ולעתים תכופות, בין מתקני כליאה, הודעה באמצעות גלוייה, לפיה הוחזק העצור לפני שבועיים קודם לכן ויותר במתקן כליאה מסויים, אינה ערובה לכך שהעצור עדיין נמצא באותו מקום.

10. רשימות עצורים

א. על פי הנהלים שנקבעו על ידי המשיב, בכל נפה של המינהל האזרחי אמורות להיות תלויות רשימות של עצורים, המוחזקים במתקן השהייה של הנפה, ועצורים מהנפה, המוחזקים במתקני השהייה של נפות אחרות, וכן רשימות נפרדות של עצורים, שהועברו מהנפה למתקני כליאה אחרים.

ב. בכל הבדיקות שנערכו על-ידי העותרת 3 בבנייני המינהל האזרחי בנפות התגלה, שרשימות אלו אינן שלמות. לא נמצאו ברשימות העצורים התלויות בלוח המודעות שמותיהם של עצורים שנעצרו באותה נפה בתאריכים הרלוונטיים לרשימות. למיטב הבנת העותרת, חוסר השלמות אינו מקרי, ואינו נובע מרשלנות בהרכבת הרשימות, אלא מנוהל קבוע לכלול בהן אך ורק עצורים, המוחזקים במתקני ההשהייה של צה"ל הסמוכים לבנייני המימשל. הרשימות אינן כוללות שמות של עצורים מהנפה המוחזקים בנפה אחרת או במתקן כליאה קבוע בתוך אותה נפה. לא נכללים עצורים המוחזקים במתקני משטרה או שב"ס. לא נכללים עצורים המוחזקים בישראל.

ג. אין בכלל רשימות של עצורים, אשר הועברו (או המועברים) ממתקן השהייה למתקן כליאה אחר.

ד. לרשימות העצורים אין גישה אלא בימים ובשעות של קבלת קהל. בשבתות ובחגים הבניינים סגורים. בנפות אחדות הגישה לרשימות שבתוך הבניינים כרוכה בהמתנה בתור במשך שעות ארוכות.

ה. בחודשים מרץ ומאי 1995 נתגלו בעיות חמורות של חוסר עידכון רשימות העצורים במרבית הנפות, ורשלנות באופן הצגתן ושמירתן. ליקויים אלה תוקנו, אך הרשימות נותרו חלקיות ביותר מבחינת היקף העצורים הכלולים בהן.

11. הודעות טלפוניות

א. המקרה היחיד הידוע לעותרים 2 ו-3, שבו ניתנה הודעה טלפונית ישירה לבני משפחה של עצור, הוא מקרהו של ע ח לאחר שהועבר ח ממתקן הכליאה של המשטרה במגרש הרוסים לבית חולים הדסה עין כרם, ולפני שנפטר מטלטולו בעת חקירתו, נמסרה הודעה טלפונית לבני משפחתו על אישפוזו בבית החולים.

ב. במרבית הפניות לעותר 2 לאיתור עצורים, יש בבית מגוריו של העצור והוריו או בן זוגו, או בבית אחד מקרוביו האחרים, טלפון שבאמצעותו ניתן למסור ישירות הודעה למשפחה. במקרים אחרים כמעט תמיד יש אדם אחר בעל טלפון, שדרכו ניתן למסור הודעה למשפחה.

ג. על הסבל הנגרם לבני משפחה, בשל אי-מסירת הודעה טלפונית, מעיד פ א אשר בנו, סטודנט באוניברסיטת ביר-זית, נעצר מכוח הצו בדבר הוראות בטחון, ובני משפחתו המתגוררים ברצועת עזה, ובביתם טלפון, לא הצליחו לברר מה עלה בגורלו במשך כארבעים ימים מיום היעלמו:

"אני וגם אשתי וסבתא של [הבן העצור] וכל 13 הילדים בבית חיו בדאגה מתמדת, כמו אבל, במשך כל התקופה שבה נעלם בני. הייתי יכול להשלים עם עובדת מעצרו של בני, אבל לא יכולתי לישון או לחיות עם חוסר הידיעה איפה הוא נמצא ומה קרה לו."

תצהירו של האב מצורף לעתירה ומסומן ע/5.

12. אי-מסירת הודעה לעורכי דין

שלטונות מתקני הכליאה אינם מודיעים לעורכי הדין על מקום הימצאם של עצורים בסמוך למעצרים. למיטב ידיעתו של העותר 2, מאלפי המקרים של איתור עצורים שבטיפולו, לא קרה אפילו פעם אחת שמקום הימצאו של עצור נודע על ידי מסירת הודעה ישירה לעורך דין, בסמוך לאחר המעצר. למיטב הבנת העותר 2, מצב זה נובע בין השאר מסירובן של רשויות צה"ל ושל רשויות מתקני הכליאה האחרים למסור הודעה ישירה באמצעות הטלפון לעורך דין, משביקש העצור להודיע לו על מעצרו.

13. מרכז השליטה

בהעדר מסירת הודעה ישירה לבני משפחתו של עצור ובהעדרן של רשימות ממצות ונגישות לעניין מיקומם של עצורים, הפתרון - שאינו משקף את חובת מתן ההודעה - הוא לאפשר גישה למקור המוסמך לספק מידע מרוכז ומעודכן לגבי מקומות החזקתם של עצורים. מרכז השליטה בפיקוד מרכז אמור למלא פונקציה זו, ולספק את המידע עבור בני משפחה באמצעות העותר 2. ברם ליקויים רבים ויסודיים מאפיינים את עבודת מרכז השליטה.

א. העברות למשטרה ולשב"ס

מרכז השליטה אינו מספק מידע על עצורים, הנמצאים בבתי מעצר של המשטרה או של שירות בתי-הסוהר. חלק ניכר מהעצורים, הנחקרים על ידי השב"כ, מוחזקים במתקני משטרה בישראל או באיזור; אין ספק שכל המידע הדרוש לגבי עצורים אלה זמין בכל רגע. חלק ניכר של העצורים מועברים או יועברו למתקני המשטרה ושב"ס בישראל עם פינוי מתקני מעצר רבים באזור. הן למשטרה והן לשירות בתי-הסוהר מערכת ממוחשבת למעקב אחרי עצורים, ולמיטב ידיעת העותר 2, מרכז השליטה יכול היה להתחבר למקורות מידע אלה.

יש לציין, כי מרכז השליטה של פיקוד דרום דאג בעבר לספק לעותר 2 את המידע על כל עצור מאזח"ע, וזאת ביעילות רבה, גם כשהתברר כי החזקתו היא בידי משטרת ישראל או השב"ס.

ב. חוסר עידכון

ברוב המקרים, אם לא בכלם, פונה המשפחה לעותר 2 לפחות יממה אחרי המעצר, ובדרך כלל מאוחר יותר. הפנייה של העותר 2 למרכז השליטה אינה בקשה לקבל מידע מיידי על אדם שזה עתה נעצר, כאשר יתכן שטרם ניתן היה לדווח על המעצר ולקלוט את המידע אודות העצור. האיש נשוא השאילתה כלוא כבר לפחות 24 שעות. למרות זאת, מתקשה המערכת של מרכז השליטה לאתרו אפילו שלושה, ארבעה וחמישה ימים אחרי המעצר. בעיה זו אינה קיימת במערכות הממוחשבות של המשטרה במטה הארצי ושל שב"ס.

מחשב מרכז השליטה אינו מעודכן אוטומטית לגבי העצורים הנמצאים במתקני הכליאה הזמניים, ולרוב גם אינו מגובה עדכנית לגבי סטטוס העצורים במתקני הכליאה הקבועים. העברות של עצורים, שנקלטו כבר במתקנים ומועברים ממתקן אחד למשנהו, גם הן אינן מדווחות, וברוב המקרים אינן נמצאות כמידע עדכני על מחשב מרכז השליטה.

בדיקה סטטיסטית, שערך העותר 2 לגבי פניותיו למרכז השליטה, גילתה, שמתוך סך כל המקרים שבין ינואר לאפריל 1995, שבהם אותרו העצירים בסופו של דבר במתקני צה"ל באזור, ב-17% מהמקרים לא התקבלה תשובה כלשהי ממרכז השליטה, כשהעצורים אותרו על ידי פניות ישירות למתקני הכליאה או לאחר פניה לפרקליטות המדינה, וב-5% מהמקרים התקבלה תשובת מרכז השליטה רק כעבור יומיים עד שלושה ימים ממועד הפניה.

ג. המתנה של 24 שעות במתן תשובה

החיילים העובדים במרכז השליטה אימצו לעצמם כלל, לפיו הם רשאים לעכב תשובה לפניה של העותר 2 במשך 24 שעות. היות שממילא פניית העותר 2 באה, כאמור, לפחות יום אחרי המעצר, אין הצדקה עניינית לעיכוב בחיפוש המידע ובמסירתו.

ד. ימי עבודה מוגבלים

בימי שישי ובערב חג, ובשבתות וחגים, לא נמצאים אנשי המחשב של מרכז השליטה. אנשי החמ"ל נמצאים במרכז השליטה אך הם אינם מוכנים, בדרך כלל, לאתר עצורים, ולכל היותר עשויים להסכים לבדוק אם האיש רשום במחשב כעצור, אבל לא לערוך בדיקות נוספות. אין מערכת חלופית לאיתור דחוף. גם במתקני המעצר באיזור מסרבים להשיב אם עצור כלוא אצלם בימי שישי, שבת וחג.

ה. טעויות במספרי תעודות זהות

מחשב מרכז השליטה אינו מסוגל לאתר טעויות במספרי תעודות הזהות שנמסרים. במערכות אחרות, כגון אלו של היועמ"ש לאיזור ושל המשטרה, יש אפשרות לאתר טעויות במספרי זהות, דבר המזרז את זמן מתן התשובה לגבי עצורים. לא כך הוא בעבודה מול מרכז השליטה.

ו. בלעדיות של מרכז השליטה

היעדר תשובות ממרכז השליטה, או אי מסירת המידע תוך זמן קצר, מחייבים התקשרות ישירה למתקני הכליאה הצבאיים. מתוך סך של 280 איתורים, בהם נמצאו העצורים בסופו של דבר במערכת הכליאה הצבאית בין החודשים ינואר ואפריל 1995, נתקל העותר 2 ב-15

מקרים של סירוב מצד המתקנים דהריה, קציעות ומתקן הכליאה הזמני של בית-לחם, למסור לעותר 2 ישירות מידע, וזאת, על-פי הנחיה ברורה של מרכז השליטה. מתקני הכליאה בדרך כלל מסרבים למסור מידע על העצורים המוחזקים בהם בפניות טלפוניות של ארגונים אחרים ושל עורכי דין פלסטינאים. האחראים לרישום במתקני כליאה צבאיים לעתים דורשים מעורך דין, הפונה לברר אם עצור כלוא באותו מקום, להתייצב בשערי הכלא על מנת לוודא דבר הימצאו של עצור באותו כלא. המערכות המשפטיות של צה"ל, אשר בעבר שימשו מקור יעיל ביותר לאיתור עצורים שלא נמצאו באמצעות מרכז השליטה - לשכת היועץ המשפטי לאזור וענף הדין הבינלאומי בפרקליטות הצבאית - מסרבות כעת להשיב לפניות העותר 2 לאיתור עצורים. פרקליטות המדינה מפנה את העותר 2 לגורמים אלה, אך ההפנייה אינה משכנעת אותם לספק תשובה.

ז. בלעדיות של העותר 2

מרכז השליטה מוסר מידע אך ורק למוקד להגנת הפרט, הוא העותר 2. לארגונים אחרים, כגון העותרת 3, לעורכי דין פרטיים, ולבני משפחה, אין אפשרות להיעזר במרכז השליטה או במקור מרכזי חלופי לצורך איתור עצורים. מצב זה מטיל עומס רב על המוקד, המשמש כמתווך עבור כולם. מצב זה אף משאיר ללא פתרון כל אדם שאינו יודע על השירות שמספק המוקד.

ח. היעדרו של מקור מרכזי מוסמך

המגבלות בתפקודו של מרכז השליטה יוצרות צורך במקור מוגדר חלופי, שבסמכותו לדאוג למסירת מידע דחוף על מקום מעצרו של עצור, וזאת לפחות בכל אותם המקרים בהם המידע אינו זמין במרכז השליטה. אכן כשמתאפשר לעותר 2 לפנות לשכת היועץ המשפטי לאיזור או לענף הדין הבינלאומי בפרקליטות הצבאית, בדרך כלל מתקבלת תשובה תוך זמן קצר ביותר לגבי מקום מעצרו של העצור המבוקש. הדבר מוכיח, כי הקושי באיתור באמצעות מרכז השליטה נובע ממגבלות מרכז השליטה ומחוסר סמכות של עובדיו, ולא מחוסר אפשרות אובייקטיבית לאתר עצור. לאחרונה מסרו קציני הענף הדין הבינלאומי, שהענף אינו מוכן לאתר עצורים על פי בקשת העותר 2. כמו-כן, כפי שיפורט בהמשך, מסרבת הלשכה של היועץ המשפטי לאזור לקבל פניות טלפוניות דחופות מהעותר 2 לאיתור עצורים שלא נמצאו באמצעות מרכז השליטה.

14. פניות העותרים 3 ו-4 לרשויות צה"ל

במשך שישה חודשים, מפרוואר עד אוגוסט 1995, ניסו העותרים 2 ו-3 להפנות את תשומת ליבן של רשויות צה"ל לחומרת הבעיה של אי-מסירת הודעה לבני משפחה על מעצרו של אדם ומקום הימצאו, ולחוסר תיפקודו של מרכז השליטה, ולהניע אותן למצוא פתרונות יעילים. להלן תפורט בחלקה ההתכתבות בנושא.

א. בתאריך 19.2.95 פנתה מנהלת העותר 2 למדור מנהל משפטי בלשכת היועץ המשפטי לאזור, והתריעה על "חוסר יעילותו של מרכז השליטה במסירת אינפורמציה נכונה ובזמן סביר", וכן התלוננה על הנוהל של מרכז השליטה שלא לתת מענה לפנייה בדבר איתורו של עציר אלא כעבור 24 שעות.

המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/6.

למכתב זה לא התקבלה תשובה.

ב. בתאריך 5.3.95 פנתה המנהלת של העותר 2 לעוזר הפרקליט הצבאי הראשי לדין הבינלאומי והודיעה לו כי "בחדשים האחרונים קרס מערך מתן המידע על עצורים פלסטינים של פיקוד מרכז". היא ציינה עוד כי הגורמים המשפטיים מעבירים את האחריות לעניין אחד למשנהו.

המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/7.

גם מכתב זה לא זכה לתשובה.

ג. בתאריך 25.4.95 כתב ב"כ העותרים לממונה על התביעה באזור בעניין אי-מתן הודעה לבני משפחה של עציר, שנעצר מכוח הצו בדבר הוראות בטחון באזור יהודה ושומרון, וקרוביו שברצועת עזה לא קיבלו כל הודעה בעניינו במשך ארבעים יום. הממונה על התביעה התבקש להשיב אם היה בסיס חוקי למנוע את מתן ההודעה.

המכתב מצורף ומסומן ע/8.

בתשובתו מתאריך 30.4.95 לא השיב הממונה על התביעה לשאלה הנ"ל. הוא ציין, כי "הגורמים עליהם מוטלת החובה להודיע על מעצרו של אדם אינם גורמי התביעה הצבאית אלא המופקדים על החקירה (קרי: המשטרה) ועל המעצר (קרי: רשויות הכליאה הרלוונטיות), ובמיוחד במקרה דוגמת המקרה דנן בו הוחזק האדם במעצר בתחומי מדינת ישראל".

תשובתו זו של הממונה על התביעה באזור מצורפת לעתירה ומסומנת ע/9.

ד. בתאריך 3.5.95 פנה ב"כ העותרים ליועץ המשפטי לאזור והתריע כי אין ממלאים באזור את החובה להודיע ללא שיהוי לקרובו של אדם שנעצר על דבר מעצרו ומקום הימצאו. המכתב מסכם את הליקויים העיקריים בנהלים הקיימים וביישומם. היועץ המשפטי התבקש להשיב כיצד ומתי תקוים הזכות למסירת הודעה.

המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/10.

למכתב זה השיב סגן היועץ המשפטי לאזור בתאריך 9.5.95, כי "על חשיבותה [של בעיה זו] נדמה כי לא יכולה להיות מחלוקת". יחד עם זאת הוא ציין, כי רק אגב מקרים קונקרטיים הוא יוכל "לאתר את נקודות הכשל", ובינתיים הוא ידרוש להקפיד על ביצוען של ההוראות הקיימות.

מכתבו של סגן היועץ המשפטי מצורף לעתירה ומסומן ע/11.

ה. בתאריך 18.5.95 העביר הרכז לענייני שטחים של העותרת 3 לסגן היועץ המשפטי לאזור פירוט של מקרים ספציפיים, בהם לא ניתנה הודעה לבני משפחה של עצור. המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/12.

ו. בתאריך 1.6.95 הודיע סגן היועץ המשפטי לאזור לעותרים 2 ו-3, כי "חודדו ההוראות המתאימות כדי למנוע השנות תקלות בעתיד". הוא התייחס לשיפורים במערך האיתור של מרכז השליטה, ולהנחייה לוודא כי רשימות מעודכנות של עצורים תלויות בנפות של המינהל האזרחי. הוא לא התייחס לכל שאר הטענות וההצעות שהועלו על ידי העותרים, ביניהן מתן הודעה טלפונית לבני משפחה. המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/13.

ז. בתאריך 18.6.95 פנה ב"כ העותרים לסגן היועץ המשפטי במכתב מפורט, עם ציון של עשרות דוגמאות קונקרטיות, על מנת להוכיח שהליקויים העיקריים לא באו על תיקונם כלל וכלל. ב"כ העותרים הציע הצעות ספציפיות לתקן את המצב, לרבות קביעת חובה של מסירת הודעה טלפונית, הכנת רשימות של עצורים שהועברו למקום כליאה אחר, ומינוי קצין איתורים כמקור מרכזי המוסמך לקבל מידע מיידי מכל הגורמים ולספק אותו לאלתר למבקשי איתור. המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/14.

מכתב הנ"ל השיב הממונה על התביעה בתאריך 26.6.95, "בכוונתנו להעלות את הבעיה במלוא חריפותה בפני גורמים רמי דרג בפיקוד מרכז, על מנת להביא לפתרון יסודי של הבעיות הנזכרות בפנייתך". מכתבו של הממונה על התביעה מצורף לעתירה ומסומן ע/15.

ח. גם העותר 2 פנה לסגן היועץ המשפטי, ופירט מקרים המדגימים, כי מרכז השליטה עדיין אינו נותן מענה לבעיות מהותיות בעניין האיתור. מכתב זה, מתאריך 2.7.95, מצורף לעתירה ומסומן ע/16.

ט. בתאריך 8.8.95 כתב הממונה על התביעה לב"כ העותרים מכתב, המהווה תשובה סופית של גורמי צה"ל לכל הפניות הקודמות של העותרים. נמסר בו, כי הגורמים הבכירים ביותר בפיקוד מרכז קבעו "הנחיות מתאימות לגורמים העוסקים במלאכה, הן לעניין מסירת הודעה על מעצר והן לעניין טיפול בבקשות איתור". אין רמז לתוכן של הנחיות אלו. נמסר עוד, כי הגוף הבלעדי שבתחום תפקידו ואחריותו מצוי הטיפול בבקשות איתור עצורים הוא מרכז השליטה לכליאה, ועל כן בקשות לאיתור יש להפנות רק למרכז השליטה. לאחר תחילת אוגוסט 1995 הוסיף הממונה על התביעה, יש להפנות אליו עם רשימות שמיות, במידה שיתרחשו תקלות בנוהל. מכתבו של הממונה על התביעה מצורף לעתירה ומסומן ע/17.

ת. לאכזבתם לא הבחינו העותרים 2 ו-3 בכל שינוי מהותי בעקבות קביעת נהלים חדשים, כביכול, בתחילת אוגוסט. במכתבים לאלוף פיקוד המרכז מהתאריכים 13.8.95 ו-28.8.95, ובפנייה מפורטת לממונה על התביעה מתאריך 1.10.95, פירט העותר 2 כעשרים-ושלושה מקרים בסך הכל, שבהם לא ניתן היה לאתר עצורים תוך זמן סביר באמצעות מרכז השליטה או לא ניתן היה לאתרם בכלל באמצעותו. לרשימות מפורטות אלו, העונות על הנחייתו של הממונה על התביעה במכתבו ע/17 הנ"ל, לא קיבל העותר 2 כל מענה.

15. פניות לפרקליטות המדינה

א. לאור חוסר יכולתה של המערכת הצבאית להביא לשינוי מהותי בנהלים בדבר מתן הודעה לבני משפחה ובדבר איתורים מחד גיסא, ולנוכח סירובם של גורמים משפטיים במערכת הצבאית לסייע לאתר עצורים בגלל הבלעדיות בטיפול בנושא שניתן למרכז השליטה החל מחודש אוגוסט 1995 מאידך גיסא, נאלץ העותר 2 לפנות לפרקליטות המדינה לאתר עצורים.

ב. בחודש ספטמבר 1995 בלבד הגיש העותר 2 אחת-עשרה בקשות לפרקליטות המדינה. כל בקשה התייחסה לאדם, שבני משפחתו לא קיבלו הודעה על מקום הימצאו, ופניות העותר 2 למרכז השליטה לאתרו לא נענו במשך פרק זמן העולה על 48 שעות ממועד הפנייה. הפנייה לפרקליטות באה ימים אחדים אחרי מועד היעלמו של האדם. כל פנייה לפרקליטות המדינה הביאה לאיתור מיידי - תוך שעות ספורות - של העצור.

ג. בתאריך 29.9.95 כתב עו"ד אנדרה רוזנטל בשם העותר 2 לעו"ד שי ניצן מפרקליטות המדינה והתריע, כי אין להשלים עם המצב הקיים, שבו אין מסירת ידיעה על מקום הימצאו של עצור מיד עם מעצרו לקרוביו.

מכתב זה מצורף לעתירה ומסומן ע/18.

הטיעון המשפטי

חובת מתן הודעה על פי תחיקת הבטחון

16. הצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), התש"ל-1970 [להלן: הצו בדבר הוראות בטחון], כפי שתוקן בצו בדבר הוראות בטחון (תיקון מס' 53) (אזור יהודה והשומרון) (מס' 1220), התשמ"ח-1988, קובע בסעיף 78 לאמור:

"(א) לעניין פרק זה 'מתקן כליאה' - כהגדרתו בצו בדבר הפעלת מתקן כליאה (אזור הגדה המערבית) (מס' 29), התשכ"ז-1967.

(ב) נעצר אדם, תימסר ללא שיהוי ידיעה על מעצרו ומקום הימצאו לאדם הקרוב אליו, זולת אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור.

(ג) לבקשתו של העצור תימסר הודעה כאמור בסעיף קטן (ב) גם לעורך דין שהעצור נקב בשמו.

(ד) נעצר אדם והובא למתקן כליאה, יודיע לו מפקד המתקן בסמוך להגיעו למתקן, את זכויותיו האמורות בסעיפים קטנים (ב) ו-(ג).

17. הצו בדבר הוראות בטחון, בסעיפים 78 עד 78ד, מסדיר בהסדר כללי את סמכויות המעצר של המשיב והפועלים מטעמו, ואת הזכויות של כל עצור שנעצר מכוח תחיקת הבטחון באזור. על כן החובה על פי סעיף 78א(ב) לצו, למסור ידיעה ללא שיהוי לקרובו של אדם שנעצר, היא חובה כללית, החלה על רשויות הבטחון כל אימת שנעצר אדם מכוח תחיקת הבטחון. אין זה מעלה או מוריד אם הגוף החוקר את העצור הוא צה"ל, המשטרה או השב"כ. אין זה מעלה או מוריד אם העצור הוא תושב האזור אם לאו, ובלבד שנעצר מכוח תחיקת הבטחון באזור.

18. חובת מתן ההודעה חלה על המשיב בין אם מוחזק העצור במתקן כליאה של צה"ל באזור ובין במקום כליאה אחר. עובדת המעצר מכוח תחיקת הבטחון יוצרת את החובה למסור הודעה על-פי סעיף 78א(ב) לצו, ולא סוג מתקן הכליאה שבו נכלא העצור או מיקומו.

על-פי סעיף 40א(א) לצו בדבר הוראות בטחון, "עצור לפי צו זה יוחזק במקום שייקבע על ידי מפקד צבאי". חשוב לציין, כי כל מתקני שירות בתי-הסוהר וכן כל מתקני הכליאה של משטרת ישראל נקבעו על-ידי מפקד האזור כמקומות שישמשו למעצר או מאסר של כלואים, וזאת על פי הצו בדבר בתי סוהר (אזור הגדה המערבית) (מס' 43), תשכ"ז-1967, כפי שתוקן מעת לעת. הוא הדין לגבי החזקת עצור בישראל. סעיף 6 לתוספת של אותו צו מגדיר כמקום שישמש למעצר של כלואים "כל מתקן כליאה בישראל של משטרת ישראל ושל שירות בתי-הסוהר, הפועל על פי הדין החל בישראל". לפיכך חובתו של המשיב להודיע על המעצר ללא שיהוי לבני משפחת העצור בעינה עומדת גם כשעצור, שנעצר מכוח תחיקת הבטחון באזור, מועבר למקום כליאה בישראל.

19. דינו של עצור מהאזור המועבר להחזקה במעצר בישראל

א. מועבר עצור שנעצר מכוח תחיקת הבטחון באזור להחזקה במתקן כליאה בישראל, עדיין חלות על מעצרו חובות מפקד האזור מכוח סעיף 78א לצו בדבר הוראות בטחון, כמוסבר לעיל. יחד עם זאת, חלים עליו במקביל גם דיני ישראל לעניין זכויות עצורים.

ב. סעיף 28א(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשנ"ב-1982, קובע חובה זהה לזו שבסעיף 78א(ב) לצו בדבר הוראות בטחון: "נעצר אדם, תימסר ללא שיהוי ידיעה על מעצרו ועל מקום הימצאו במעצר לאדם הקרוב אליו, אם ידוע מקום הימצאו של אותו אדם, זולת אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור."

נעצר קטין, מוטלת חובה על מפקד תחנת המשטרה להודיע על מעצרו בהקדם האפשרי לאחד מהוריו, לפי סעיף 11 לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971.

ג. לשם מילוי חובותיה של המשטרה על-פי סעיף 28א(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נ"מ], נקבעו הוראות ביצוע בפקודת משטרה מס' 12.03.01 בדבר הטיפול בכלואים בבית מעצר (י"פ 4230 התנ"ד בעמ' 4228). סעיף 3א(2) לפקודה זו קובע לאמור:

"לא יכלא אדם בבית מעצר, לפני שהמונה על החקירה או על המעצר

מסר הודעה על המעצר לבני משפחתו, ולפני שראיין אותו קצין והודיע לו

על זכותו ליצור קשר עם עורך דין. ויתר הכלוא על זכויות אלו, יצוין הדבר באסמכתא לכליאה" (הדגש לא במקור - א'א').
 כמו-כן קובע סעיף 2(ה) לנוהלי המשטרה מס' 90-920-60:
 "הועבר עצור מבית מעצר אחד לבית מעצר אחר מכל סיבה שהיא תימסר הודעה על עובדת העברתו לקרובי משפחתו או לעורך דין על-פי בקשתו."

20. אין המשיב רשאי לעכב מתן הודעה לאדם הקרוב לעצור, אפילו לתקופה של 24 שעות, אלא בנסיבות המפורטות בסעיף 78 לצו בדבר הוראות בטחון. על פי סעיף 78(ב)(1), רשאי ראש צוות חוקרים בשב"כ להורות על עיכוב מסירת ידיעה על מעצרו של אדם לתקופה שלא תעלה על 24 שעות ממועד מעצרו, אם הוא סבור כי צרכי בטחון מחייבים זאת. על פי סעיף 78(ב)(2) ו-6), רשאי שופט משפטאי להרשות שלא תימסר ידיעה על מעצרו של עצור לתקופה שלא תעלה על 12 ימים ממועד המעצר, אם שוכנע כי טעמים של בטחון האזור או צרכי חקירה מחייבים זאת. על פי סעיף 78(א)(1) ו-2), אם העצור חשוד בעבירה שאינה מנוייה בתוספת לצו, רק שופט משפטאי רשאי לעכב את מסירת ההודעה, וזאת לתקופה שלא תעלה על 96 שעות כל פעם, ולתקופה כוללת שלא תעלה על 8 ימים.

הוראות אלו מלמדות, כי בכל מקרה אחר חובת מתן ההודעה היא מיידית, ויש למסור ידיעה על המעצר ומקום החזקתו של העצור לאלתר, בפחות מ-24 שעות ממועד המעצר.

21. החובה למסור הודעה על המעצר על-פי סעיף 78(א)(ב) לצו בדבר הוראות בטחון היא "הוראה מחייבת, ועל המשיבים [מפקדי האזורים] לנהוג על פיה", כדברי כב' השופט אור בבג"צ 670/89 עודה ואח' נ. מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון ואח', פ"ד מג (4) 515, 522. על מפקד האזור ועל שלטונות המעצר הפועלים מטעמו לנקוט בצעדים סבירים כדי להבטיח כי תימסר בפועל וללא שיהוי הודעה לקרובו של העצור (שם).

זכות יסוד למתן הודעה על מעצר

22. הזכות למסירת הודעה בדבר מעצרו של אדם ומקום החזקתו היא זכות יסוד, הן של העצור והן של בני משפחתו. זכות זו מהווה חלק מזכות היסוד לכבוד האדם. מערכת שלטונית שאינה מקפידה על קיומה, אלא מעלימה ומחביאה אנשים שבמשמורתה מבני משפחותיהם במשך פרקי זמן ניכרים, נוהגת באכזריות הפוגעת פגיעה קשה בצלם האנוש של העצור, הוריו, אחיו, ילדיו ובן זוגו. כדברי המשנה לנשיא אלון בבג"צ 670/89 הנ"ל בעמ' 517:
 "חובת הודעה זו הינה פועל יוצא מזכות יסוד הנתונה לאדם שנעצר כדת וכדין על-ידי השלטונות המוסמכים, שאלה יביאו את דבר מעצרו לידיעת קרוביו, למען יידעו מה עלה בגורלו של קרובם העצור וכיצד ניתן להושיט לו העזרה הדרושה לו כדי להגן על חירותו. זכות זו זכות טבעית היא,

ונגזרת היא מכבוד האדם ומעקרונות הצדק הכלליים, ונתונה היא הן לעצור עצמו והן לקרוביו."

23. הזכות למסירת הודעה לקרובו של העצור קשורה קשר אמיץ לזכות יסוד של כל עצור להיפגש עם עורך דין, שהיא אמצעי חיוני למימוש זכות היסוד לחירות אישית. עם המעצר הופכים קרובי העצור להיות אמצעי הקשר בינו לבין העולם החיצון. בהיעדר ידיעה על דבר המעצר ומקום המעצר, אין בני משפחתו יכולים להעמיד לו עורך דין, ואין עורך הדין יכול להיפגש אתו ולהגן על חירותו. כדברי המשנה לנשיא אלון בבג"צ 3412/91 סופיאן נ. מפקד כוחות צה"ל באזור חבל עזה ואח', פ"ד מז (2) 843, 847, בהתייחסו לעצור שנעצר מכוח הצו בדבר הוראות בטחון (כתוקפו באזור חבל עזה):

"זכותו של עצור להיפגש עם עורך-דין זכות יסוד היא לו. זכות זו נגזרת מזכותו של האדם לחירות אישית (ראה סעיף 5 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו)..."

24. בהיות הזכות למסירת הודעה על המעצר מרכיב בזכויות היסוד לכבוד האדם ולחירות, חייבת כל רשות מרשויות השלטון - והמשיב ביניהן - לכבד זכות זו ולהגן עליה (סעיפים 4 ו-11 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו). אותם כללים, שנראו כמספקים בעבר לשם שמירת הזכות, בטרם קיבלו הזכויות לכבוד ולחירות מעמד חוקתי, אינם עוד בהכרח תואמים את דרישות חוק היסוד. כשם שחוק היסוד מחייב מתן פירוש חדש ודווקני להוראות חוק הפוגעות בחירותו של אדם, כן "... בהפעלת שיקול דעת שלטוני, המעוגן בדין הישן, יש לתת משקל חדש ומוגבר לאופי החוקתי של זכויות האדם המעוגנות בחוק היסוד" (דברי המשנה לנשיא (כתארו אז) השופט ברק בבש"פ 537/95 גנימאת נ. מדינת ישראל (טרם פורסם) בעמ' 64 לפסק הדין).

25. השפעתו של חוק היסוד על הדין הישן חזקה במיוחד בתחום ההליך הפלילי בכלל, ודיני מעצר בפרט, בשל הקשר האמיץ לחירותו האישית של הפרט (בש"פ 537/95, בעמ' 79-80 לפסק דינו של המשנה לנשיא). כדברי כב' השופטת דורנר (שם, בעמ' 5):

"אכן, משנתקבל חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, עלינו לשוב ולבחון את פסיקתנו בתחום הדין הפלילי - ובראש ובראשונה דיני מעצרים..."

26. לנוכח מעמדן החדש של זכויות היסוד לכבוד ולחירות, ולאור הנסיון שהצטבר בדבר הפעלת הנהלים למתן ההודעות לבני משפחה של עצורים שהנהיג המשיב, מתבקש בית המשפט הנכבד לשוב ולבחון מחדש נהלים אלה. בית המשפט הנכבד מתבקש לקבוע, כי הנהלים הנהוגים אינם מקיימים את החובה למתן הודעה ללא שיהוי לקרובו של העצור, והם מביאים לפגיעה יום-יומית בזכויות היסוד של העצורים ובני משפחותיהם. פסק הדין בבג"צ 670/89 ניתן לפני חקיקת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, וממילא לא הובא בחשבון הצורך לתת

משקל חדש ומוגבר לזכויות העצור. בפסק הדין גופו כבר העיר כב' השופט אור (בעמ' 522), כי "אם יתברר כעבור זמן, שהדברים לא מצאו את תיקונם ופתרוןם הנאות, והנסיבות תצדקנה זאת, פתוחה תהיה הדלת להגשת עתירה חדשה, על-פי הנסיבות שתהיינה אותה שעה."

השיטה הנהוגה אינה מגשימה את זכות היסוד ואינה תואמת את נסיבות היום

27. שיטת משלוח גלווייה

א. כשנדון הסדר הגלויות בפרשת עודא (בג"צ 670/89), עוד התיר סעיף 78 לצו בדבר הוראות בטחון את החזקתו של אדם שנעצר במשך 18 יום עד להבאתו בפני שופט לצורך הארכת מעצרו. דיון בהארכת המעצר בתום תקופת 18 הימים היה הכלל. היום, על פי הצו בדבר הוראות בטחון (תיקון מס' 70) (י"ש) (מס' 1391), התשנ"ג-1993 (שנכנס לתוקף בתאריך 1.4.93), ועל-פי הצו בדבר הוראות בטחון (תיקון מס' 74) (י"ש) (מס' 1413), התשנ"ד-1994 (מ-18.7.94), חובה להביא עצור בפני שופט להארכת מעצרו בתוך שמונה ימים ממועד מעצרו, פרט לעציר בוגר שמיוחס לו חשד בפשע חמור, אותו ניתן להחזיק עד אחד-עשר ימים ללא צו שיפוטי. אם בעבר היה אולי מקום לקוות, שגלווייה תגיע לבני המשפחה לפני הדיון בהארכת המעצר, ויתאפשר לקרובים להעמיד לעצור סניגור לפני הדיון, הרי היום אין הדבר כך. אם יש מקרה, שבו מגיעה גלווייה בפחות משמונה ימים למשפחתו של עצור, הוא אינו ידוע לעותרים. מתן הודעה באמצעות גלווייה אינו אמצעי, אשר בכוחו לשמור על זכות היסוד להיפגש עם עורך דין.

ב. אין למיטב ידיעת העותרים משלוח גלויות למשפחות באזור כחלק מהליך קליטתם של עצורים מכוח תחיקת הבטחון במתקני שב"ס ומשטרה בישראל. הוזה אומר, הסדר הגלויות אינו נהוג כלל עבור חלק הולך וגדל של העצורים מן האזור. במתקני כליאה של צה"ל, בהם עדיין נהוג ככל הנראה משלוח גלויות, אין הקפדה בעניין, והזמן החולף עד להגעת הגלויה למענו הופך את ההסדר לחסר משמעות.

ג. קבע כב' השופט אור בבג"צ 670/89 (בעמ' 522):

"על שלטונות המעצר ... לנקוט בצעדים סבירים נוספים כדי להבטיח,

שבאותם מקרים בהם קיים חשש שמא אין די במשלוח גלויה כדי להבטיח

מסירת הודעה בדבר המעצר, תימסר בפועל הודעה לקרובו של העציר..."

המצב העובדתי מראה, כי חשש שמא אין די במשלוח גלויה הוא חשש הקיים והנוטה לוודאות בכל מקרה. הסדר הגלויות אינו מביא הודעה ללא שיהוי לבני משפחה גם כשנשלחה גלויה. על כן חייב המשיב למסור בפועל הודעה ישירה ויזומה לקרובו של העציר.

28. שיטת תליית רשימות העצורים

א. על-פי הנוהל, כפי שהוצג לבית המשפט בבג"צ 670/89 (בעמ' 519), אמורות היו להיות תלויות בכל עת על לוח המודעות בבניין המינהל האזרחי של כל נפה שתי רשימות יומיות של עצורים. הרשימה הראשונה היתה אמורה להיות מורכבת מרשימה שמית של

- העצורים, המוחזקים במתקן ההשהייה של צה"ל הסמוך לבניין המימשל, וכן שמות של עצורים מאותה נפה, המוחזקים במתקן ההשהייה שבנפה אחרת. הרשימה השנייה היתה אמורה לכלול שמותיהם של עצורים, שהועברו ממתקן ההשהייה למתקני כליאה אחרים.
- ב. בפועל לא מקיימים ולא קיימו בעבר במלואה את ההוראה בדבר רשימות עצורים. הרשימה היחידה התלויה בבנייני הנפות היא רשימה של עצורים, הנמצאים במתקן ההשהייה הסמוך. אין שמות של עצורים מהנפה שבמתקני ההשהייה בנפות אחרות, ואין רשימה של העברות למתקני כליאה אחרים.
- ג. מלכתחילה לא היה בשיטה של תליית הרשימות מענה לחובה למסור הודעה לבני משפחה של עצור. השיטה אמורה היתה לשמש מעין תחליף בכורח הנסיבות למסירה יזומה ואישית לקרובו של העצור, כנדרש על-פי סעיף 78א(ב) לצו בדבר הוראות בטחון. כפי שמתנהלות הרשימות הלכה למעשה, אין בהן אפילו תחליף חלקי לחובת מתן ההודעה. מתקני ההשהייה ליד הנפות נועדו להחזקה זמנית של עצורים עד להעברתם למתקני כליאה קבועים. ללא רשימת המועברים, לא ניתן לאתר עצור. כמו-כן רשימות אלו אינן מתייחסות למספר ההולך וגדל של עצורים, המוחזקים לעתים מלכתחילה במתקני משטרה ושב"ס באזור ובתוך ישראל.
- ד. אבד הכלח על שיטת הרשימות עם כריתת הסכם הביניים הישראלי-פלסטינאי על הגדה המערבית ורצועת עזה מתאריך 28.9.95 ("הסכם אוסלו ב"). ראשית, על פי ההסכם יפנה צה"ל את כל הערים בהן נמצאו עד עתה בנייני הנפות ומתקני ההשהייה הסמוכים של צה"ל. בניין הנפה בג'נין כבר פונה. המינהל האזרחי יפורק. על כן אותה קבוצה יחידה של עצורים שנכללה עד כה ברשימות התלויות בנפות לא תתקיים עוד, ואף מקום תליית הרשימות לעיון הציבור ייעלם. שנית, רוב מתקני הכליאה האחרים שבאזור מתפנים, ולמיטב ידיעת העותרות, מועברים עצורים רבים מהם למתקני כליאה בישראל. עצורים המוחזקים בישראל לא נכללו מעולם ברשימות העצורים.
- ה. מספר העצורים פחת באופן ניכר מזה שבתקופת בג"צ עודא. מספרם עתיד להצטמצם עוד יותר בעקבות העברת סמכויות בעניין שמירת הסדר הציבורי לרשות הפלסטינאית במרכזי האוכלוסין באזור על-פי "הסכם אוסלו ב". האילוצים שביסוד נהלי העבר אינם קיימים עוד, ולפיכך אין הצדקה היום לתחליף למסירה ישירה ומיידית של ההודעה על המעצר ומקום הימצאו של העצור לקרוביו.

29. הודעה טלפונית

- א. על-פי הוראות הנוהל שקבע המשיב, רק במיקרים חריגים (כגון שהעצור זקוק לתרופות מיוחדות), תועבר הודעה טלפונית על מעצרו ומקום הימצאו של העציר לבני משפחתו. העותרים אינם יודעים אם הוראה זו מבוצעת במקרים חריגים. עצם קביעתה של הוראה זו מראה, כי המשיב מכיר בכך שאכן ניתן במרבית המקרים למסור הודעה טלפונית שתגיע באופן מידי לידיעתו של קרובו של העצור.

ב. ככלל, הרשויות הפועלות מטעמו של המשיב אינן מודיעות לבני משפחה באמצעות הטלפון על דבר המעצר ומקום הימצאו של העצור, למרות היותו של אמצעי זה היעיל, הזמין והמתבקש מבין האמצעים האפשריים במרבית המקרים. כבר בבג"צ 670/89 המליץ כב' השופט אור, אליו הצטרף כב' השופט מצא, כי המשיב ינהיג שיטה של מסירת הודעות טלפוניות. כדבריו (בעמ' 522):

"החובה למסור ידיעה לקרובו של עציר כאמור צריכה להתבצע 'ללא שיהוי', כאמור בסעיף 78א(ב) הנ"ל. נראה לי, שבנסיבות רגילות, כשהדבר אפשרי ואינו כרוך בהגבלות או בקשיים - אם טכניים ואם בשל סיבות בטחוניות - ראוי לקיים את החובה כאמור על-ידי מסירת הודעה טלפונית לקרובו של העציר, ועל-ידי כך יימנע שיהוי מיותר במסירת הידיעה."

ג. אם יציאתם של כוחות צה"ל ממרכזי הערים באזור, על-פי "הסכם אוסלו ב'", תישאר ההודעה הטלפונית האמצעי היחיד למסירה הודעה ישירה ואישית לקרובו של עצור הנמצא באחת הערים האלו. יצויין כי דווקא בערים נפוצים במיוחד קווי טלפון.

30. מתן הודעה לעורך דין והצורך בהודעה טלפונית

א. זכות היסוד למתן הודעה היא גם זכותו של העצור לבחור, כי תימסר הודעה על דבר מעצרו ומקום הימצאו לעורך דין. גם בדרך זו מגשימה הזכות למתן הודעה את כבוד האדם, לבל ייעלם העצור ותופקר טובתו, במקום שאין לו אדם הקרוב אליו שהוא מעוניין למסור לו הודעה; וכך יוכל העצור בעצמו גם לממש את זכותו היסודית להיפגש עם עורך דין ולהיוועץ בו, מבלי שיהיה תלוי לשם כך בבני משפחתו. זכות זו קבועה בסעיף 78א(ג) לצו בדבר הוראות בטחון.

ב. כשם שמועד ההיענות לבקשת עצור להיפגש עם עורך דין אינו עניין הנתון לשיקול דעת בלתי מוגבל של מי שמופקד על מקום המעצר, אלא יש להיענות לה בהקדם האפשרי (ע"פ 533/82 זכאי נ' מדינת ישראל פ"ד לח (3) 57, בעמ' 65), על אחת כמה וכמה הזכות למסירת הודעה לסניגור על דבר המעצר ומקומו של העצור היא זכות שאין לעכב אותה כלל (פרט למקרים המנויים בסעיף 78 לצו בדבר הוראות בטחון). על כן ראוי שמסירת ההודעה לעורך דין תהיה בדרך הטבעית והמהירה של הודעה טלפונית.

31. מרכז השליטה

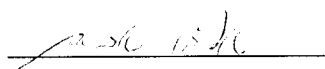
מרכז השליטה, בשל הליקויים היסודיים בתיפקודו ובהיקף מאגרי המידע הזמינים לו, אינו מפצה על החסר שבאי-מסירת הודעה ישירה אל בני משפחה. יחד עם זאת, קיומו של גורם מרכזי, המוסמך לספק מידע מוסמך מתוך כל מאגרי המידע על עצורים, הוא חיוני כל עוד אין הסדרים יעילים ובטוחים למסירת הודעה לאלתר לקרוביו של כל אדם שנעצר. בסמכותו של המשיב למנות רשות מוסמכת לאיתור עצורים, שנעצרו מכוח תחיקת הבטחון, ונסיון העבר הן עם מרכז השליטה של פיקוד דרום והן עם פניות לענף הדין הבינלאומי שבפרקליטות הצבאית מוכיח, כי הדבר אפשרי הלכה למעשה.

32. הצורך בהתערבותו של בית המשפט

העותרים עשו כמיטב יכולתם להניע את נציגי המשיב לקבוע נהלים חדשים אשר יבטיחו, כי תקויים באזור זכות היסוד למסירת הודעה לבני משפחתו של עצור על המעצר ומקום הימצאו. נציגי המשיב הסכימו עם העותרים לגבי חשיבות הזכות וחריפות הבעיה, אך נמנעו מלהנהיג את הכללים המתבקשים. על כן חיונית התערבותו של בית המשפט הנכבד.

אשר על כן מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא צו הביאס קורפוס וצו על תנאי כמבוקש בראשית עתירה זו, ולאחר קבלת תשובת המשיב לצו על תנאי להפכו למוחלט, ולחייב את המשיב בתשלום הוצאות העותרים לרבות שכ"ט עו"ד.

היום, ו' בחשוון התשנ"ו (30 באוקטובר 1995)

אליהו אברם, עו"ד

ב"כ העותרים